

Lunds Universitet
Statsvetenskapliga institutionen
B-uppsats

Kurs STVA23
Termin HT 23

Handledare: Robert Klemmensen

Om valsystem och demokratisk backsliding

En komparativ analys av Ungern och Tjeckien

Av: Annelie Almén & Ann Rosendahl

Abstrakt

Denna studie ämnar att undersöka och påvisa den påverkan som valsystemet har på demokratiskt backsliding i en jämförande fallstudie av Ungern och Tjeckien. Länderna har haft många liknande förutsättningar, men ändå har Ungern upplevt mer demokratiskt backsliding i olika politiska institutioner. Genom att tillämpa most similar system design metoden har vi analyserat hur majoritetsaspekterna i valsystemet möjliggör och samverkar med andra institutionella faktorer, för att öka eller minska sårbarheten för demokratiskt backsliding. Vi lyfter faktorer som parlamentariskt kammarsystem, grundlagar, oberoende och konstitutionella domstolar som fungerar som säkerhetsfunktioner för demokratisk stabilitet. Resultatet av denna studie kommer bidra till en djupare förståelse för kopplingen mellan valsystem och demokratisk stabilitet, samt hur populismens framväxt kan förhindras genom att identifiera systemfunktioner som gör ett land mer sårbart respektive motståndskraftigt mot minoritets-till-majoritetseffekten.

Nyckelord

Demokratiskt backsliding, Electoral systems, Hungary, Czechia and populism.

Antal ord: 7951.

Innehållsförteckning:

Innehållsförteckning:	3
1.Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
2.Teori	6
2.1 Avgränsning	8
2.2 Begreppsdefinition	9
2.2.1 Demokrati:.....	9
2.2.2 Demokratisk Backsliding.....	9
2.2.3 Valsystem.....	10
3.Metod och material	10
3.1 Metod.....	10
3.2 Material.....	12
3.3 Operationalisering	13
3.3.1 Operationalisering av demokrati.....	13
3.3.2 Operationalisering av fria och rättvisa val.....	13
3.3.3 Operationalisering av oberoende rättsväsende.....	14
4. Bakgrund	14
4.1 Ungern	14
4.2 Tjeckien	16
5. Analys	20
5.1 Valsystemets påverkan.....	20
5.2 Utveckling av valsystemen.....	21
5.3 Andra effekter.....	22
5.3.1 Konstitution.....	22
5.3.2 Oberoende rättsväsende.....	23
5.3.3 Parlamentariskt kammarsystem.....	24
6. Diskussion:	25
7. Slutsats	27
8. Referenslista	29

1. Inledning

I en tid av politisk förändring, ökad populism och ökad politisk polarisering i världen har demokratisk backsliding fått allt större framväxt. Fenomenet demokratisk backsliding innebär kortfattat förändringar inom institutionerna som för landet i en mer auktoritär riktning. Fenomenet är komplext och det finns flera olika teorier som växt fram om vilka förklaringsfaktorer som ligger bakom dess framväxt, men det råder ingen vidare konsensus om vilka dessa är (Rohac 2023, s 169). Detta kan delvis bero på att politiska system är olika utformade, och en mer auktoritär utveckling möjliggörs eller tar sig form på olika sätt.

I Ungern har det sedan år 2010 skett en utveckling i en antidemokratisk riktning under en högerpopulistisk regering, och landet klassificeras inte längre som ett demokratiskt. I grannlandet Tjeckien ser vi däremot en annan utveckling då demokratin förblev stabil under en högerpopulistisk regering. Dessa länder liknar varandra i många avseenden då båda har en historia av en kommunistisk och auktoritär ledning, men demokratiserades efter Sovjetunionens fall. Båda länderna har haft populistiska ledare i Ungerns Viktor Orbán och Tjeckiens Andrej Babiš från 2017-2021 (Maskarinec & Charvat 2020, s 39). En aspekt som skiljer länderna åt är valsystemet, då Ungern har ett mixed-method valsystem, medan Tjeckien har ett proportionellt. Valsystem är en faktor som inte anses få tillräcklig uppmärksamhet i dagens forskning, men har visat sig vara av förklaringsvärde i ett lands sårbarhet för demokratisk backsliding under en populistisk regim. Därav kommer vi i denna uppsats att pröva förklaringsvärdet i denna teori genom att jämföra Ungern och Tjeckien i en jämförande fåfallsanalys. Vi avser därmed undersöka den roll valsystemen i de båda länderna har i att möjliggöra respektive förhindra demokratisk backsliding under en populistisk regim. Vi kommer även undersöka andra institutionella faktorer som försvagar respektive förstärker motståndskraften mot demokratisk backsliding i kombination med valsystem.

Tabell 1. *Jämförande Ungern och Tjeckien*

Land	Ungern	Tjeckien
EU- Nato medlemmar	Ja	Ja
BNP per capita år 2021	33,600 USD	40,700 USD
Kommunistiskt historia	Ja	Ja
Konstitutionell domstol	Ja	Ja
Valsystem	Mixed-metod	Proportionellt
Har/har haft högerpopulistisk regering	Ja	Ja
Pågående demokratiskt backsliding	Ja	Nej

1.1 Syfte och frågeställning

Våra frågeställning lyder:

Finns det en korrelation mellan valsystem och risken för demokratisk backsliding under en populistisk regim?

Vi använder oss sedan av en underfrågeställning för att utveckla ett bredare resonemang för hur demokratisk backsliding kan utvecklas inom ett land:

Kan man ytterligare identifiera andra institutionella faktorer som i kombination med valsystem kan göra ett land mer sårbart för demokratisk backsliding?

Undersökningen bygger på premissen att högerpopulistiska partier tenderar att frambringa demokratisk backsliding. Vårt syfte med uppsatsen är att studera om valsystem möjliggör eller förhindrar denna utveckling, då valsystem är en relativt outforskad förklaringsfaktor jämfört med andra institutionella faktorer. Vi kommer därefter undersöka andra institutionella

faktorer som gör ett land mer sårbart för respektive motståndskraftigt mot demokratiskt backsliding under en populistisk regim. Detta på grund av att det råder delade meningar i vad som orsakar demokratisk backsliding, och länderna har andra institutionella faktorer som skiljer sig åt. De institutionella faktorer som kommer undersökas är oberoende rättsväsende, konstitution samt kammersystem. Detta då dessa dels kan utgöra skyddsmekanismer i upprätthållande av demokratin, dels kan de utnyttjas av populistiska partier för att frambringa demokratisk backsliding om de inte är tillräckligt starkt utformade. Vi önskar genom inkluderandet av dessa uppnå ett mer nyanserat perspektiv, samtidigt som de ställs i relation till valsystemets förklaringsvärde av fenomenet.

Undersökningen har inomvetenskaplig relevans då fenomenet demokratisk backsliding är ett relativt nytt forskningsområde som behöver utvecklas då det inte råder konsensus om orsakerna bakom fenomenet. Valsystemets inverkan på demokratisk backsliding är relativt ouppmärksammat inom forskningen, och det finns därav anledning att undersöka denna inverkan vidare. Utomvetenskapligt är ämnet relevant då populism och demokratisk backsliding fått mycket uppmärksamhet i samhällsdebatten. Då flera länder upplever ökad politisk polarisering är det viktigt att kunna skapa en förståelse för faktorer som kan göra samhället mer sårbart för demokratisk backsliding.

Undersökningen är uppbyggd i två delar där den första delen har beskrivande ambitioner och används som grund för inomfallsanalysen. Denna del syftar till att redovisa länderna, deras valsystem samt institutionella system. I denna del redovisas även ländernas demokratiska nivå, samt utmaningar i samband med populistiskt styre. Den andra delen är den analytiska, som har förklarande ambitioner. Denna del syftar till att jämföra och förklara påverkansfaktorerna som gör länderna mer eller mindre sårbara för demokratisk backsliding i en inomfallsanalys. Vi hoppas därefter kunna dra en slutsats om vilka påverkansfaktorer som gör länderna sårbara respektive motståndskraftiga mot fenomenet, samt vilken roll valsystemet har i att möjliggöra denna utveckling.

2. Teori

Populism är en politisk rörelse som ofta betonar förekomsten av det vanliga folkets vilja och deras intresse mot den existerande politiska eliten (Näsström 2021, s 77). Populism har

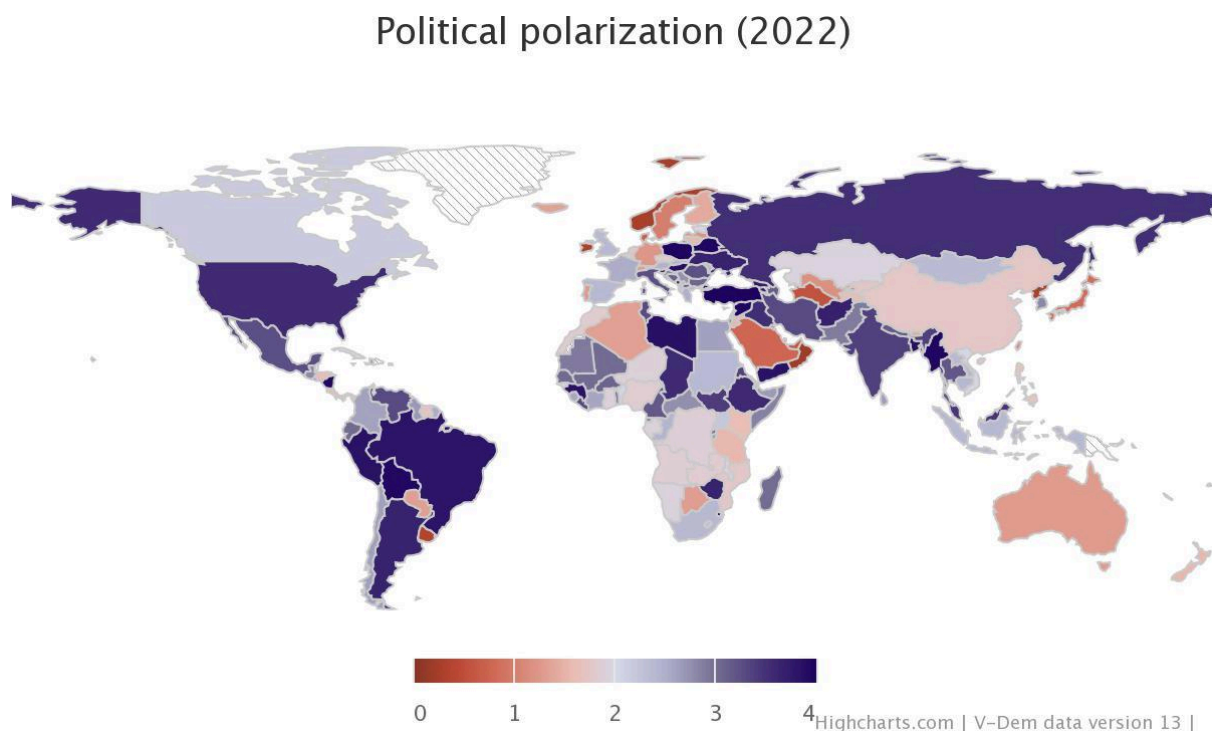
ofta en ledare i fokus över partiet och populism lyfts som en identitetsbaserad demokrati (Stroschein 2019 s, 925). Ett sätt att bevisa att man arbetar för folket är att ledaren presenterar enkla lösningar på komplexa problem, där ledaren är den som kan lösa dessa (Lockwood & Lockwood 2022, s 14).

Det finns olika orsaker som lyfts till populistiska framgångar inom den politiska världen, och representationsproblematik är ett av dessa (Näsström 2021, s 81). Populistiska ledare argumenterar att den politiska eliten inte representerar folket, vilket ofta används av ledarna för att särskilja sig från andra politiker. Tidigare forskning lyfter även att uppgången av populism i Europa kan uppstått som reaktion på terrorattacker och ökad migration (Caramani 2020, s 236). Populism har ofta även stor framgång i länder med problem som medborgarna inte anser att de etablerade politikerna inte åtgärdar, vilket utnyttjas av populistiska partier och leder till enfrågepolitik (Stroschein 2019, s 931).

Mudde (2022, s 148) lyfter studier som visar på att högerpopulistiska partier som intagit en regeringsställning ofta försöker utöva inflytande över institutioner genom att undergräva oberoende domstolar, tysta oberoende medier och angripa minoriteters rättigheter i länder. Ungern, Turkiet, Venezuela och USA är länder som i övrigt är relativt olika, men lider av ett gemensamt problem: demokratisk backslidning. Ett element som dessa länder har gemensamt, är vad Van der Meer & Rijkema (2022, s 516) benämner som en "minoritets-till majoritetseffekt". Denna effekt konstateras vara konsekvensen av funktioner i det demokratiska systemet, främst valsystemet, som möjliggör att en majoritet av makten koncentreras till en enda minoritet, utan att ha uppnått en majoritet av rösterna. Dessa funktioner går utöver proportionellt kontra majoritära system, och omfattar även funktioner som höga valtrösklar, platsbonusar samt mixed-electoral system, varpå Ungern kan inkluderas i denna teori. Effekten är mest förekommande i valsystem med majoritära aspekter (Van der Meer & Rijkema 2022, s 518). Dessa system innebär inte nödvändigtvis att systemen alltid kommer ge upphov till demokratisk backslidning, men de är specifikt sårbara för det vid populistisk ledning. De innehåller inte bara medel för att manipulera institutioner till sin fördel, utan även incitament då makthavare tenderar att maximera sin makt i den mån systemet tillåter. Därav är dessa system sårbara när populistiska partier, som tenderar att manipulera systemen till sin fördel, uppnår en maktposition (Van der Meer & Rijkema 2022, s 513, 518).

När makten koncentreras i händerna på en majoritet, sätter det större press på demokratiska institutioner som exempelvis att ha en stark konstitution som skyddar de demokratiska institutionerna. I proportionella system finns inte samma förutsättning att ändra grundlagen utan godkännande av andra partier, eller att ändra valsystemet till sin fördel. Systemet innehåller således inbyggda skyddsmekanismer som begränsar denna oinskränkta makt av ett parti (Van der Meer & Rijkema 2022, s 525-525).

Bild 1, *Politisk polarisering i världen*

2.1 Avgränsning

Uppsatsen avgränsas till jämförandet av Ungern och Tjeckien. Detta för att kunna genomföra en komparativ analys för att identifiera underliggande faktorer och effekter i hänseende till demokratiskt backsliding. Undersökningen avgränsas även till åren mellan 2010-2023 då vi ser början på Orbáns styre i Ungern och en förändring i landets demokratiska bana. Vi har valt att lägga övervägande fokus på valsystemet då detta fenomen inte är tillräckligt efterforskat, men kan möjliggöra parlamentarisk majoritet och institutionella förändringar

som en följd av detta. Vi väljer även att inkludera mediakorruption i bilderna som förklarar ländernas demokratiska utveckling. Detta då media ofta utnyttjas av populisterna för att främja deras politik, och därför bidrar med visuell representation av utvecklingen. Vi kommer inte undersöka detta fenomen i djupare i på grund av att det inte omfattas av samma institutionella kontroll som övriga institutioner, och är därav inte av samma relevans inom uppsatsens ram. Vi kommer däremot inkludera medieutvecklingen i den beskrivande delen för att påvisa den demokratiska utvecklingen.

2.2 Begreppsdefinition

2.2.1 Demokrati:

Demokrati i sig är ett välkänt begrepp utan direkt definition vilket innebär att definitionen kan påverka hur datan i uppsatsen tolkas. För tydlighet tillämpar vi statsvetaren Robert Dahls definition av begreppet. Dahl definierar en demokratisk process enligt följande kriterier: effektivt deltagande, jämlikhet vid röstning, upplyst förståelse, kontroll över dagordningen samt inkludering av vuxna enligt de fyra första kriterierna. Trots att alla kriterier är svåra att uppnå till fullo, och förmodligen inte kommer att uppnås heller, är de en bra utgångspunkt för att bygga ett demokratiskt samhälle (Dahl 1998, s 37-42).

En demokrati, enligt Dahli kräver följande institutioner: valda representanter, fria, rättvisa och frekventa val, yttrandefrihet, åsiktsfrihet, alternativa informationskällor som inte kontrolleras av regeringen, organisationsfrihet samt inkluderande medborgarskap. Dessa är minimikraven för ett demokratiskt land att uppnå för att betraktas som demokratiskt. (Dahl 1998, s 83-84).

2.2.2 Demokratisk Backsliding

Nancy Bermeos (2016, s. 5) artikel om demokratisk backsliding definierar begreppet som i sin mest grundläggande form innebär en statligt ledd tillbakagång eller elimination av politiska institutioner i en mer auktoritär utveckling. Haggard och Kaufman (2021, s. 2) lyfter det som ett resultat av ett komplex händelseförlopp eller kedja. Det innebär att demokratisk backsliding sker när valda politiker avsiktligt väljer att underminera de demokratiska institutionerna (Meyerrose 2023, s 2). Man angriper ofta institutioner som bidrar till fria och rättvisa val, institutioner som bidrar med Checks-and Balances samt institutioner som skyddar civila och politiska rättigheter. Det finns en ökning av erosion inom demokratiska

institutioner mellan åren 2011 och 2021 enligt V-dems mätningar, vilket även tyder på en ökning av demokratisk backsliding (Boese 2022, s 987).

2.2.3 Valsystem

Man kan snävt definiera valsystem enligt det sätt som väljarna uttrycker sina preferenser genom röstning, och enligt vilket dessa röster överförs till verkställande positioner genom presidentskap eller lagstiftande mandat (Nohlen 2010, s 22). Majoritetsval eller first past the post system leder ofta till 2 prominenta partier som kämpar om makten, medan proportionella valsystem ofta leder till ett flerpartisystem. Proportionella valsystem allokerar platser i parlamentet i proportion till rösterna i valet, som ett medel att representera fler politiska preferenser. Mixade valsystem har inslag av både majoritära och proportionella aspekter (Gallagher 2020, s 181).

3. Metod och material

3.1 Metod

Vi har valt att undersöka Ungern och Tjeckien i en jämförande fåfallsstudie. Urvalet sker strategiskt genom utfall på den beroende variabeln. Det strategiska urvalet är användbart då undersökningen sker i fall där det finns kontext till både demokratisk backsliding och valsystemets utformning. Vi har valt dessa två länder eftersom de är liknande ur många aspekter och vi på så sätt kan identifiera de förklaringsfaktorer som förklarar skillnaden i upplevd demokratisk backsliding (Esaiasson et al 2017, s 102).

Studien har både teoriprovande och teorikonsumerande ambitioner. Teorikonsumerande i den mening att vi undersöker de två ländernas utveckling där vi fokuserar på sambandet mellan valsystem och demokratisk backsliding. Teoriprovande i den mening att vi prövar teorin om att valsystem kan vara en påverkansfaktor för demokratisk backsliding, och om det har någon förklaringsförmåga i länder som upplever växande populism (Esaiasson et al 2017, s 89).

Vi kommer att tillämpa *Most similar system design* (MSSD) som är en metod för jämförande analys inom komparativ politik, som genom jämförande av omständigheter kan ge oss empiriskt stöd när det gäller förväntade samband mellan variabler. Metoden använder sig av

jämförelser mellan enheter som är lika i de oberoende variablerna för att sedan kunna förklara skillnader på en beroende variabel (Esaiasson et al 2017, s 101-104). Vi väljer två analysenheter, i detta fall Ungern och Tjeckien som har hög homogenitet i de oberoende variablerna utom just valsystemet, som vi vill undersöka som en påverkansfaktor. Genom att jämföra dessa länder och med vetenskapen om att likheter inte förklarar olikheter, ges möjligheten att dra slutsatser om aspekter som kan uteslutas som förklaringsfaktorer. Båda länderna har haft liknande värde på de oberoende variablerna: ekonomisk utveckling, liknande historia, mycket utländska investeringar, samt är Nato och EU-medlemmar. Där länderna skiljer sig åt är utfallet på den beroende variabeln: demokratisk backslidning. Vi känner innan undersökningen till vilken typ av valsystem länderna har, men inte vilken inverkan valsystem kan ha på demokratisk backslidning. Vi kommer därav använda oss av tidigare forskning som undersöker om valsystem är en förklaringsfaktor som påverkar om demokratisk backslidning kan få fäste då ett land har en populistisk regim. MSSD-metoden syftar till att minimera potentiella störningsfaktorer och öka validiteten i jämförelsen genom möjligheten att isolera variablerna som är av intresse. Genom tidigare forskning i kombination med den jämförande analysen av utvecklingen i länderna kommer vi dra en slutsats om denna påverkansfaktor är avgörande för utfallet av den beroende variabeln.

Något som är av vikt för en MSSD-studie är att fallen är just homogena för att kunna isolera en påverkansfaktor. Man behöver således kontrollera för mellanliggande eller bakomliggande variabler för att kunna isolera denna på ett trovärdigt sätt (Esaiasson et al 2017, s 92). För att kontrollera för bakomliggande variabler använder vi oss av två fall med en hög grad av homogenitet, men som skiljer sig åt just när det gäller valsystem. Skillnaden i den beroende variabeln kan därav tillskrivas valsystem om detta ges stöd i forskningen (Esaiasson et al 2017 s.71). Problemet vi stöter på vid tillämpning av detta MSSD-ramverk är, trots de många likheterna mellan länderna, att det aldrig kan råda total homogenitet när det gäller studier av två olika länder. Länderna har upplevt olika typer av externa event som har resulterat i olika behov av politiska åtgärder. Ungern var både mer utsatt i finanskrisen 2008 och i flyktingkrisen 2015-2016. Detta gav den ungerska regeringen fler verktyg för att legitimera okonventionella metoder som exempelvis förstatligande av privata pensionsfonder och tuffare åtgärder mot migrationen i linje med Fidesz-regeringens politik (Rohac 2023, s 172). Länderna har även olika förutsättningar vad gäller utveckling efter kommunismen, såsom konstitutionens styrka samt enkammar/tvåkammarssystem som kan underlätta utvecklingen av demokratisk backslidning.

Vi har därav valt att undersöka även hur andra institutionella förutsättningar skiljer sig mellan länderna för att uppnå en djupare analys och dra slutsatser om hur stor påverkansfaktor valsystem är i förhållande till dessa faktorer. Därefter kommer vi dra en slutsats i hur betydande dessa faktorer är jämfört med valsystem i att förklara skillnaden på den beroende variabeln, d.v.s. demokratisk backsliding.

Ett problem vid strategiskt urval av två fall med relativt hög homogenitet, vilket Ungern och Tjeckien är, är att det är vanligt att den interna validiteten väger tungt och riskerar att underminera den externa validiteten. Detta kan uppkomma då vissa faktorer vi undersöker kan vara landsspecifika. För att öka den externa validiteten bör man ta hänsyn till vad för återkommande, generellt fenomen man undersöker, och varför man har valt att studera just de två konkreta fallen (Esaiasson et al 2019 s.155). Vi har försökt ta hänsyn till detta genom att inkludera tidigare forskning som inte bara fokuserar på Ungern och Tjeckiens demokratiska utveckling, utan även forskning som specifikt studerar valsystem och dess inverkan på demokrati och demokratisk backsliding. Detta medför mer möjligheter till generalisering då det kan appliceras på fler länder med liknande valsystem.

3.2 Material

När det gäller källorna arbetar vi ur det källkritiska perspektivet med äkthet, oberoende, samtidighet och tendens som grundregler (Esaiasson et al 2017, s 288). För att uppnå äkthetskriteriet använder vi oss av Lunds universitets biblioteks söktjänster med peer-reviewed funktionen för att säkerställa att materialet är kontrollerat innan publicering. Dessa täcker sökord som Democratic backsliding, Hungary, Czech, electoral systems och populism. Detta då vi använder tidigare forskning för att bilda oss en uppfattning om teorierna vi bygger uppsatsen på, samt påverkansfaktorer för demokratisk backsliding (Esaiasson et al 2019, s 288).

När det kommer till oberoende har vi mestadels använt andrahandskällor vad gäller de vetenskapliga artiklarna. Vi använder oss dock av flertalet artiklar vilket ger möjligheten att kontrollera sanningshalten i dessa. Vi har även använt statsvetenskaplig litteratur, CIA factbook, Freedom House samt andra sidor vi bedömer trovärdiga för att komplettera informationen. När det gäller samtidighet är de flesta källor som ligger till grund för informationen publicerade efter 2010 för att uppfylla undersökningens tidsavgränsning.

Tendenskriteriet säkerställs genom att vi använder aktuell forskning från flera författare vilket möjliggör kontroller för om enskilda författare har direkta intentioner med sin text (Esaiasson et al 2019, s 288).

Vi ökar validiteten genom att undersöka teorin empiriskt genom observationer av verkligheten. För att öka resonemangsvaliditeten kommer vi använda oss av operationaliseringar och data till vår komparativa analys hämtat från forskningsinstitutet V-dem, som är välkänt inom statsvetenskapen. V-dem inkluderar olika former av demokrati som därmed kan komma att ge olika resultat. För att öka begreppsvaliditeten behöver vi säkerställa att vår definition av demokrati stämmer överens med den operationella indikatorn. Vi väljer därför *Electoral democracy index* då detta överensstämmer med Robert Dahls polyarkibegrepp. Därav hoppas vi att kunna öka resultatvaliditeten då vi har en stark utgångspunkt för hur vi analyserar länderna (Esaiasson et al 2017, s 57-58).

3.3 Operationalisering

3.3.1 Operationalisering av demokrati.

Vi använder oss av V-dems demokratiska analysenhet *electoral democracy index* som inkluderar valdemokrati, detta då definitionen täcker Dahls polyarki definition. Analysenheten har måtten hur väl ett land lever upp till idealen av valdemokrati, detta med en mätning från 0 för låg till 1 för hög i en intervallskala. Operationaliseringen tar hänsyn till flertalet aspekter såsom rösträtt, politiska och civilsamhället kan organisera sig, samt rättvisa val. Mellan valen ska det dessutom finnas tillgång till fria medier som tillhandahåller nödvändig information för väljarna (V-dem 2023).

3.3.2 Operationalisering av fria och rättvisa val.

Vi använder oss av V-dems analysenhet för *free and fair elections*, som tar hänsyn till aspekter såsom innan valet, valdagen och efter valet. Fria och rättvisa val kan definieras som att alla medborgares röster väger lika, och alla politiska partier deltar under samma förutsättningar och utan tvång (Dahl 1998, s 85). Detta är passande då man inkluderar alla aspekter som kan komma att påverka hur fria och rättvisa valen är. Man använder sig av en skala på 0-4 i en ordinalskala som omvandlas till intervallskala genom measurementmodellen. Där 0 indikerar att valen inte är fria och rättvisa, utan det finns fundamentala fel och valet representerar inte medborgarnas vilja. 1 indikerar på *Not really*,

valen tillåter lite konkurrens men det finns irregulariteter som påverkar resultatet. 2 representerar Ambiguous. där finns betydande konkurrens och frihet att delta men det finns även irregulariteter. 3 representerar att det är Yes, somewhat, vilket innebär att det finns några frågetecken eller fraud men dessa påverkade inte resultatet i slutet. 4 innebär att det råder fria val med frånvaro av intentionella fel (V-dem 2023).

3.3.3 Operationalisering av oberoende rättsväsende.

High court independence avser när högsta domstolen inom rättsväsendet tar ställning inom fall som är betydelsefulla för regeringen, där man utgår från frågeställningen: "Hur ofta skulle du säga att dessa beslut återspeglar regeringens önsknings oavsett den uppriktiga synen på den juridiska dokumentationen?" Här har man även en 0-4 skala, där 0 är alltid, 1 innebär Usually, 2 runt hälften av gångerna, 3 sällan och 4 aldrig (V-dem 2023).

4. Bakgrund

4.1 Ungern

Ungern är en parlamentarisk republik med en BNP per capita på 33,600 USD år 2021 (CIA factbook 2023a). Landet gick med i EU 2004 och Nato 1999 (Nato, 2023 & EU, 2023). Ungern använder sig av ett enkammarsystem, vilket innebär att de beslut som röstas igenom endast går igenom parlamentet, och makten delas inte med ett överhus (Kreppel 2020, s 126). Parlamentet går under national assembly och har 199 säten totalt där 106 säten väljs i en valdistrikt med enkel majoritet och 93 säten väljs i enlighet med ett proportionellt valsystem (CIA factbook 2023a).

Landets grundlagar sattes först 1949, och ändrades sedan efter den kommunistiska kollapsen 1989. Den senaste grundlagen började gälla 1 januari 2012 (CIA factbook 2023, a). Stödet för en grundlagsändring behöver uppnå 2/3 majoritet i parlamentet för att få genomslag vilket enligt CIA factbook (2023,a) har genomförts ett flertal gånger sedan 2010. Domstolen i Ungern var tidigare väldigt självständig, men under kontroll av det kommunistiska partiets arvtagare och det gjordes inga försök att åtala brott som begicks under kommunismens tid vid makten. Domstolarna anses vara under politiskt inflytande med 11 av 15 domare i den konstitutionella domstolen som är tillsatta av Fidesz regeringen (Freedom House 2023 b).

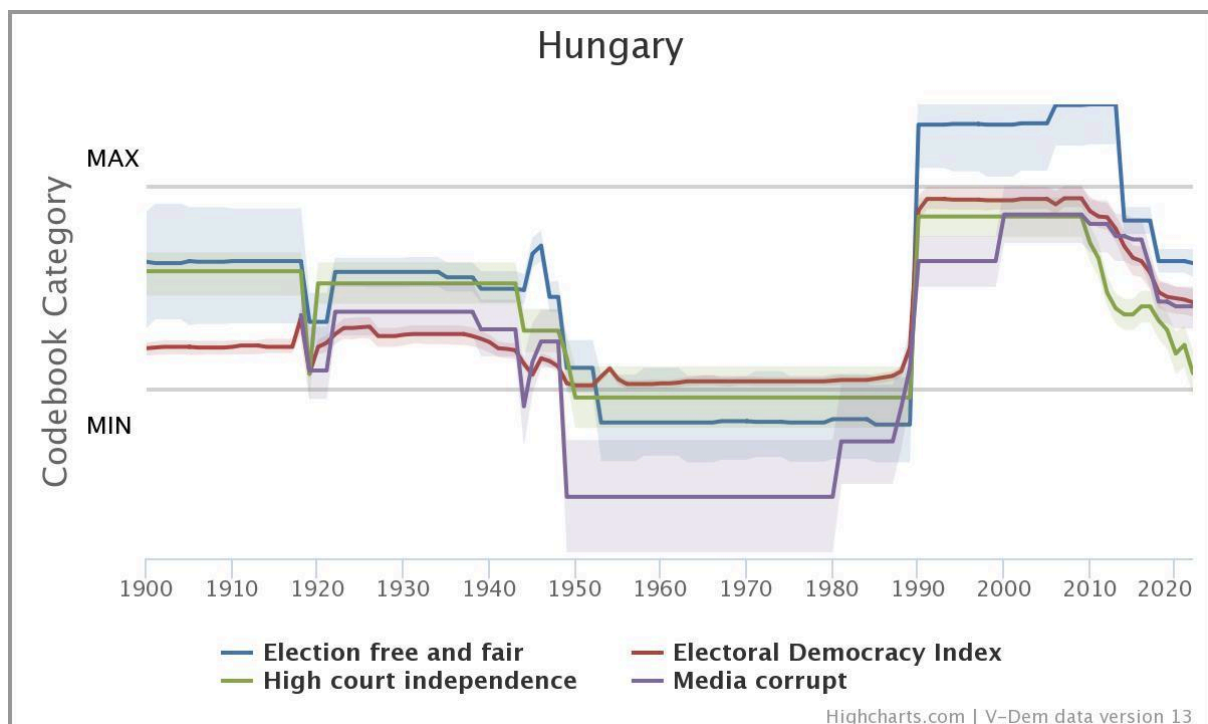
Efter kommunismens fall år 1989, har Ungern hållit vad som anses vara fria och rättvisa val, vilket innebar att landet ansågs göra demokratiska framsteg. När politisk pluralism tilläts, tvingade oppositionspartierna det styrande MSZMP till förhandlingar. Idéer av de deltagande partierna var dock mycket olika, och valsystemet utvecklades till ett av de mest komplicerade i världen (Grotz & Lázló 2010, s 890). Ungern har ett så.k. mixed election system där valsystemet har inslag av både proportionalitet och majoritetssystem. Ungern har upplevt hög oproportionalitet i att omvandla andelen röster till motsvarande parlamentarisk representation även innan 2010. Innan ändringarna som Fidesz införde 2010, var valen utformade enligt följande: Varje väljare försågs med två röster: en kandidat specifik i väljarnas distrikt, i val som genomfördes i två omgångar, och en regional party list. Det fanns dessutom kompensatoriska partilistor, där man drog röster för att kompensera för skillnaderna mellan antal röstsedlar i de olika valdistrikten och antal tilldelade platser i parlamentet. Tröskeln för att få en plats i parlamentet är 5% (Grotz & Lázló 2010, s 894). Efter 2010 infördes ändringar som minskade parlamentets mandat från 386 till 200. På så sätt har de även förstärkt de majoritära aspekterna, såväl som att omstrukturera valdistrikten till fördel för partiet (se analys).

Freedom House (2023, b) lyfter att valet 2022 innehöll aspekter som gav en fördel till det sittande och vinnande partiet. Valet gav Fidesz-KDNP samarbetet 54,13 % av rösterna men valsystemet gav partiet $\frac{2}{3}$ majoritet i parlamentet. Detta innebär att de bland annat kan få igenom grundlagsändringar utan stöd från övriga partier i parlamentet. I landet har det lyfts anklagelser om gerrymandering, kontroll av oppositionens utrymme i media och möjligheten att nå ut till medborgarna genom medierna. Orbán förvandlade statliga median till en propagandamaskin som gynnar hans eget parti, och har även möjliggjort expansionen av högermedia-oligarker (Scheiring 2020, s 5). Mudde (2022, s 75) lyfter även att nästan alla offentliga och privata medier numera är under kontroll av regeringen och används som propagandainstrument. Detta illustrerades i valet 2018 då ledaren för oppositionen, Péter Márki-Zay, enbart fick 5 minuter i den statsägda median till att presentera sin valkampanj (Freedom House 2023, b).

Den populistiska uppgången i Ungern kan spåras till Fidesz och Viktor Orbán. Efter diverse korrupsionsskandaler och splittringar i andra partier vann de valet 2010 och har styrt Ungern sedan dess (Muddes 2022, s 152). Orbán använder sig av den populistiska "folket mot

eliten-metoden” och hittar ständigt nya varianter av eliten eller dem, genom sina år i makten. Hoten som uppmålas av Orbán kan variera från den liberala eliten till en ökad nivå av flyktingar till Europa. För att bibehålla makten i landet lyfts aspekter som koncentrerad makt, ökat inflytande över medier och förändringar i policys för att förhindra oberoende institutioner som inte ansåg vara vänligt inställda mot honom (Szebeni & Salojärvi 2022, s 817).

Bild 2. Ungerns demokratiska utveckling.

4.2 Tjeckien

År 1993 blev Tjeckien självständigt då det splittrades från dåvarande Tjeckoslovakien. Landet gick med i EU 2004 och Nato 1999 (BBC 2023). Tjeckien är en parlamentarisk

republik med ett tvåkammerssystem, vilket enligt Kreppel (2020, s. 126-127) medför mer kontroll och granskning av den lagstiftande makten. Den ena kammaren fungerar som en kontrollinstans för den andra kammaren, och säkerställer representationen av olika intressen, fungerar som ett skydd för minoriteter, samt granskar och utvärderar förslag från den andra kammaren. Överhuset, även kallat senaten, har 81 säten och underhuset, även kallat deputeradekammaren, har 200 säten, vilka väljs direkt av folket. Premiärministern väljs av folket över en 4-årsperiod och presidenten en 5-årsperiod (CIA factbook 2023, b). Senaten väljs i tvåomgångs-majoritetsval (Lebeda 2010, s 468). Tjeckien har ett proportionellt valsysteem med 14 olika valdistrikt (Rohac 2023, s 174). Partilistor är stängda, men inte blockerade, vid 7% flyttar kandidaterna till toppen av listorna. Platserna distribueras sedan enligt rankningen på listorna. Tröskeln för att få en plats i parlamentet är, i likhet med Ungern, 5% (Lebeda 2010, s 468-469).

Landet har en specifik domstol för konstitutionella frågor, där domare sitter i 10 år och kan återväljas. Tjeckiens president nominerar domaren och senaten godkänner denna (CIA factbook 2023, b).

När Tjeckien blev självständigt, antog landet en ny konstitution helt utan inflytande av den tidigare kommunistiska eliten (Rohac 2023, s 175). Konstitutionen innehöll flertalet kontrollmekanismer där den parlamentariska kontrollen och maktindelning är skyddad. Grundlagsskyddet är särskilt starkt när det gäller domstolens oberoende, maktindelning, tvåkammerssystem samt det proportionella valsystemet i syfte att skydda landet från demokrati. Dessa faktorer utgör hinder för antidemokratiska partier att ta kontroll över de kontrollutövande mekanismerna i samhället (Rohac 2023, s 175-176). Konstitutionen innehåller även särskilda stela bestämmelser om rätten till motstånd i händelse av en urholkning av den konstitutionella ordningen. I artikel 9 anges följande: "en förändring av väsentliga delar av en demokratisk, laglydig stat är inte tillåtna" och "rättsliga normer kan inte tolkas som att de motiverar borttagandet av eller hotar den demokratiska statens grunder" (Rohac 2023, s 176). För att få igenom en grundlagsändring, behöver den röstas igenom av $\frac{2}{3}$ närvarande medlemmar av både senaten och underhuset (CIA Factbook 2023, b).

I likhet med Ungern har även Tjeckien upplevt en ökad populism, då den populistiske ledaren för partiet ANO, Andrej Babiš, var landets premiärminister år 2017-2021. Partiet hävdade sig förespråka folkets intressen i en kamp mot korrupta och ineffektiva eliter, vilket, som tidigare nämnt, är utmärkande för populistiska partier. Partiledaren har även uttryckt beundran för det

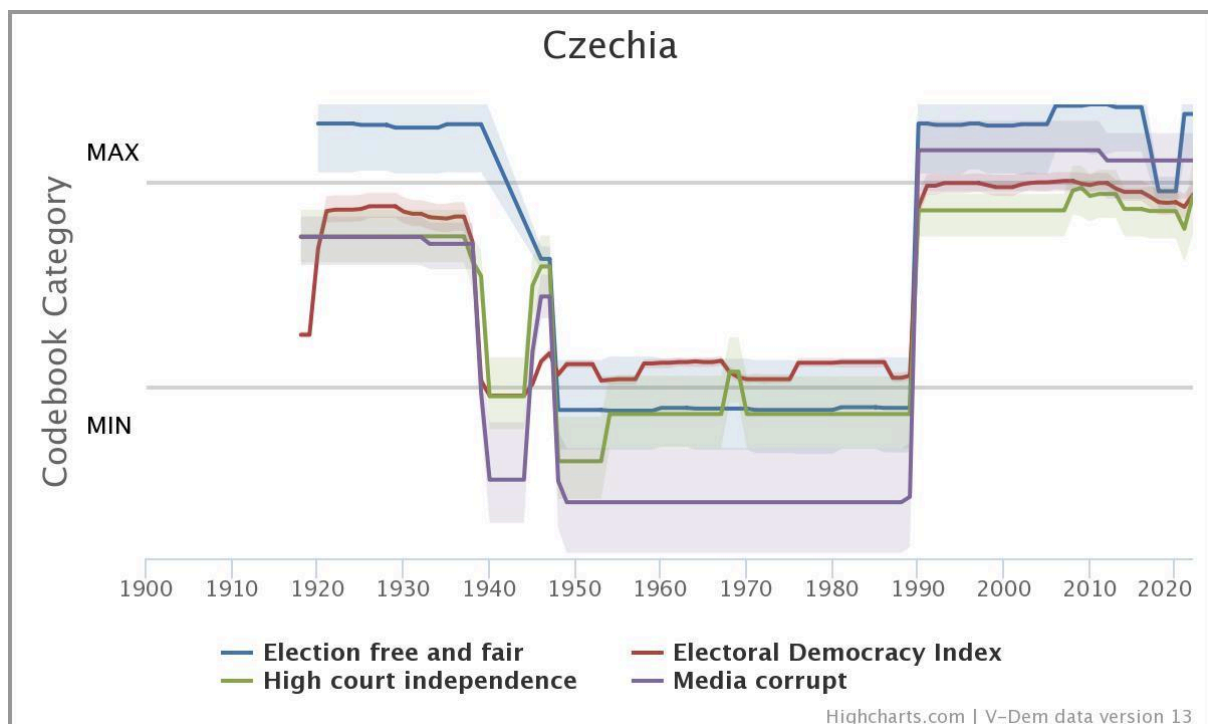
ungerska valsyste­met och önskar att landet gick i en mer majoritär inriktning med auktoritära inslag och centraliserad makt. Partiet uppnår dock inte en tillräcklig parlamentarisk majoritet för att iscensätta sådana ändringar (Hanley & Vauchudova 2018, s.281). Under mandatperioden 2017-2021 samarbetade ANO med det socialdemokratiska partiet CSSD och åstadkom således en minoritetsregering med stöd från det kommunistiska partiet (Atradius 2018). Detta anses vara en av de största orsakerna till att makten inte har centraliserats som den gjort i Ungern. Babiš har genom åren yttrat sig om att avskaffa senaten och ändra valsyste­met frånproportionellt till majoritært, men inga sådana försök har genomförts på grund av bristande majoritet för en sådan grundlagsändring (Hanley & Vachudova 2018, s 281-283).

Ytterligare ett problem för den tjeckiska demokratin uppdagades då Milos Zeman vann presidentvalet för perioden 2013. Även han uttalade en önskan om att Tjeckien gick i en liknande riktning som Ungern. Flera försök till en sådan riktning påbörjades då han bl.a. utnämnde en expeditonsregering bestående av politiskt allierade, utan stöd av andra partier. Domstolens och partiernas relativt starka ställning i parlamentet, omöjliggjorde dock snabbt dessa ambitioner då de upplöste parlamentet och utlyste tidigt val av senaten, i vilket Zemans parti erhö­ll låga väljarsiffror (Hanley & Vachudova 2018, s 280-281).

Trots att Tjeckien förblev motståndskraftig mot demokratisk backsliding vad gäller de formella institutionerna, förekommer en antidemokratisk utveckling när det gäller median i landet. En stor del av den fristående median landet har köpts upp av Babiš, och har använts flitigt för att konkurrera med det statligt ägda medierna då deras internetsidor var en nyckelkomponent i information för opinionsbildare, och han lyckades på så sätt influera den allmänna opinionen med stor framgång (Hanley & Vachudova 2018, s 15, 286-287). Den statsägda median är fortfarande under konstant press av populistiska partier i parlamentet, men är på gång att stärkas genom ny lagstiftning. Medierna är dock sårbara för graden av finansiering, och landet försöker fortfarande tackla pro-ryska desinformationskampanjer (Freedom House 2023, a). Trots detta anses Tjeckien vara en väletablerad demokrati med starka demokratiska institutioner enligt V-Dems mätningar. Landet upprätthåller en stabil makt­delning, med ett starkt överhus, självständig centralbank, samt en svårföränderlig konstitution (Hanley & Vachudova 2018, s 280)

År 2021 besegrades ANO i valet när den nuvarande regeringen vann makten över den populistiska sidan i presidentvalet och även under valet av premiärminister. Trots detta, har Babiš erhållit ett växande stöd då han fick 2,400 000 röster av 5,700 000 röster i parlamentsvalet. Med stigande inflation och stigande priser växer oron i Tjeckien, vilket kan vara en grogrund för växande populism då folket kan söka sig till allt mer extrema och enkla lösningar (Dostál 2023).

Bild 3, Tjeckiens demokratiska utveckling:

5. Analys

5.1 Valsystemets påverkan

Statsvetaren Duvergers har lagt fram teoretiska och empiriska bevis för att utvecklingen av valsystem påverkar det politiska systemet i ett land (Ancker et al 2019, s 149). Med detta menas att det finns mekaniska och psykologiska effekter som påverkar hur röster omvandlas till hur det politiska systemet ser ut. Mekanisk effekt innebär valsystemets påverkan på politiska institutioner, medan de psykologiska påverkar hur medborgarna röstar för att deras röst skall räknas i valet.

Majoritetsvals system tenderar att acceptera en viss nivå av oproportionalitet vid konvertering av röster från mandat, medan proportionella system upprätthåller högre representation i förhållande till andel röster (Nohlen 2010, s 26). Även Lijhard (Norris 2012, s 29) lyfter att konsensuspolitik som proportionella vals system ofta leder till är kritisk för demokratisk stabilitet, välfärd och fred då det öppnar för diskussion och samarbete mellan partier. Ytterligare en distinktion som framförts av Lijphart (Nohlen 2010, s 23) är att proportionella system genererar en regering som svarar inte bara till den politiska majoriteten, utan till så många människor som möjligt. Nackdelar med proportionella system och konsensuspolitik är att det blir svårare att få igenom alla sina beslut när flera partier bildar koalitionsregering och behöver samarbeta (Rohac 2023, s 175 & 179). Utrymmet för att inta en stark parlamentarisk position och genomföra den politik som majoriteten av befolkningen röstat fram, kan begränsas i dessa system. Detta kan ge både positiva och negativa konsekvenser. Positiva då det inte ger upphov till en minoritets-till-majoritetseffekt, där makten kan koncentreras i händerna på en minoritet. Negativ i den bemärkelsen att politiken inte blir lika svars kraftig mot nödvändiga externa event och förändringar, då det innehåller trögheter.

Det har riktats viss kritik mot proportionella vals system i att de skulle vara mer sårbara för populistiskt inflytande. Detta då dessa system underlättar för populistiska partier att få en plats i parlamentet under samma förutsättningar som resterande partier, och ges således mer utrymme än om två etablerade partier konkurrerar om makten. Proportionalism har dock visat sig vara mer framgångsrikt än majoritära system i att begränsa inflytandet av populistiska partier då de erbjuder fler röstningsalternativ samt debatter med skilda åsikter. Populistiska åsikter kommer alltid att finnas i ett samhälle men när de kan kanaliseras inom

systemet genom samarbete inom vissa frågor, debatter och konsensus är de inte systemhotande. På så sätt erbjuder proportionalism en "säkerhetsventil" då de tillåter dessa röster, men kan presentera motargument från olika ideologiska inriktningar (Van der Meer & Rijpkema 2022 s 520-521). Medborgarna kan då rösta på andra partier som representerar dem i en högre grad, utan risk för att kasta bort rösten. Således dämpas Duvergers psykologiska effekt i ett proportionellt valsystem och kan erbjuda en motståndskraft mot populistiska partier. Kritiken kan även motbevisas då även större, etablerade partier kan vara populistiska, som i Ungerns fall. Med detta sagt innebär ett majoritært eller mixed-method-system inte nödvändigtvis att det inte finns alternativ till populistiska partier. Det är dock fördelaktigt med en mer jämn konkurrens mellan partierna då det dels finns mer incitament till att rösta på mindre partier, dels skapar det en mer nyanserad debatt.

Proportionella valsystem utkonkurrerar enligt Lijphart (Norris, 2012, s 29) system med majoritära inslag i ansvarsutkrävande, representation, valdeltagande samt skydd av minoriteter. Fidesz urholkning av demokratiska institutioner hade inte varit möjlig utan deras komplexa valsystem, Efter valet 2014, säkrade Fidesz-KDNP en 67% majoritet trots att enbart ha vunnit 45% av rösterna, vilket innebär en supermajoritet utan de naturliga kontrollmekanismer som upprätthålls vid en mer proportionell fördelning (Rohac 2023 s.178). Oproportionaliteten i det ungerska valsystemet påvisades i Gallagher-Indexet, där Ungern efter 2010 ofta låg över 10 och ibland så högt som 15, jämfört med Tjeckien som ligger mellan 5-8 i de flesta val. Detta ledde till stora svängningar i den parlamentariska majoriteten som en följd av en brist i utformningen av valdistrikt, som inte återspeglade befolkningen (Rohac 2023 s 178).

5.2 Utveckling av valsystemen

I Tjeckien har valsystemet har förblivit detsamma sedan de blev ett eget land. Politiska partier fria att bildas och delta i politiken under rättvisa förutsättningar, vilket leder till en öppen politisk miljö och sämre förutsättningar för ett parti att uppnå en absolut majoritet. (Freedom House 2023, a). Detta är något som illustreras genom valresultaten och den tydliga rotation av politiska partier som uppvisas i landet.

I Ungern klassas valen inte som rättvisa, delvis på grund av att en oproportionerligt stor del av statsfinanserna läggs på valkampanjer för Fidesz jämfört med andra partier, men även

andra metoder som regeringen använt sig av för att underminera oppositionspartierna. Fidesz har efter att de kom till makten genomfört grundlagsändringar för att manipulera valsystemet genom att lägga ned institutionen för kompensatoriska mandat som skulle jämna ut fördelningen i parlamentet, och ökat andelen som fylls i enmansvalkretsar i de valkretsar där det är fördelaktigt att ha first-past-the-post-omgångar. Dessa grundlagsändringar möjliggjordes av den parlamentariska majoritet som partiet besitter. Ändringarna medförde även att mindre partier förhindrades från att presentera nationella kandidatlistor i parlamentsvalet vilket i praktiken innebar att oppositionspartierna behövde ställa upp som koalition i valen (Rohac 2023, s 178). Fidesz genomförde även ändringar i valsystemet vilka gjorde de typiska “vänster-väljar-distrikten” större. Detta resulterade i att varje röst i dessa distrikt inte räknades i samma utsträckning. Dessa ändringar utfördes till fördel för Orbáns högerparti då höger-distrikten blev mer uppdelade och enskilda röster i dessa distrikt vägde således tyngre. Vidare har oppositionen undermineras genom skenpartier som inte söker politisk makt, utan enbart att splittra oppositionen, vilket gör det svårt att ta till åtgärder och bilda koalition mot Fidesz (Henault 2022).

5.3 Andra effekter

5.3.1 Konstitution.

Konstitutionen, även kallat grundlagen, i ett land kan definieras som de konstitutionella spelregler som en stat styrs av, och kan omfatta såväl civila rättigheter som institutionell uppsättning. De fungerar som ett medel att upprätthålla stabilitet samt klara diverse kriser, där populistiska intentioner kan anses vara en av dessa. Det finns olika varianter av grundlagar, de kan vara nedskrivna eller inte och har regler om hur man ändrar dessa (Cambridge dictionary 2023).

Skillnaden mellan Tjeckiens och Ungerns utveckling efter kommunist-tiden var att det etablerade kommunistpartiet i Ungern, MSZMP genomgick en förändring av sin image för att anpassa sig till det nya politiska systemet. Det etablerade kommunistpartiet i Tjeckien, the Communist Party of Moravia (KSCM) “demokratiserades” aldrig eller avsåg sig det totalitära arvet från kommunist-tiden. Detta öppnade för ett nytt socialdemokratiskt parti (ČSSD) som inte var kopplat till den kommunistiska eliten innan 1989, och ledde till KSCM:s politiska marginalisering. Partiets politiska marginalisering innebar att de uteslöts helt vid stiftandet av de nya grundlagarna. Att det f.d. kommunistiska partiet inte hade

inflytande över stiftandet av den nya grundlagen, är en betydande faktor i Tjeckiens nya, stabila grundlag som utgör ett väletablerat skydd mot en auktoritär utveckling. Detta kan ställas i kontrast till Ungern, som efter kommunismens fall ändrade sina grundlagar i en mer demokratisk riktning, men dessa ändringar var delvis under inflytande av den tidigare kommunistiska regimen. Detta medförde att de demokratiska aspekterna inte togs i beaktning i samma utsträckning som i Tjeckiens fall (Rohac 2023, s 175, 177).

Medan Fidesz och Orbán har haft möjlighet att genom deras majoritet i ungerska parlamentet ändra grundlagarna, var samma frihet inte tillgänglig för Tjeckiens motsvarande Babiš utan stöd från andra partier på grund av bristande parlamentarisk majoritet. Den parlamentariska majoriteten som Fidesz erhöll är en ledande orsak till att Ungerns populistiska styre har kunnat ändra lagar till fördel för sitt eget parti. Efter 2012 införde de en ny konstitution som eliminerade begränsningarna för den parlamentariska majoritetens makt, varpå oppositionen lämnades i princip utan inverkan på lagstiftningsprocessen. Konstitutionen innehöll även införandet av de så kallade Kardinallagarna, som innebär en förändring i grundlagsändringar och parlamentets röstningsregler (Rohac 2023, s 173). I Tjeckien krävs det nu en 3/5 majoritet av de närvarandes röster i båda husen, medan Ungerns motsvarighet är 2/3 röster i parlamentet.

Att Tjeckien har haft möjlighet att stifta helt nya grundlagar utan inflytande av den f.d. kommunistiska regimen, säkerställde att de nya grundlagarna kunde stiftas specifikt för att upprätthålla demokratin i landet. De nya lagarna var således inte utformade av antidemokratiska partier som lämnade utrymme för absolut maktutövande av ett enskilt parti, vilket var fallet i Ungern. Detta i kombination med ett proportionellt valsysteem benämns av Rohac (2023, s 157-176) som de största anledningarna till att Tjeckien visat sig vara mer motståndskraftigt mot demokratisk backsliding.

5.3.2 Oberoende rättsväsende.

Vad gäller domstolarna, anses dessa upprätthålla en relativt hög grad av oberoende i Tjeckien, vilket även framgår av bild 3. Detta redovisas även då försök från den tjeckiska regeringen att underminera centralbankens oberoende, införande av statlig kontroll över landets offentliga medieföretag Czech TV, samt presidentens fria handlingsutrymme vid tillsättning av banktjänstemän fått avslag av konstitutionsdomstolen med hänvisning till grundlagen (Rohac 2023, s 174). Ungerns domstol hade, till skillnad från Tjeckien, inte en stark grundlag att luta sig emot, utan fick tolka lagen eller fylla i luckorna med internationella lagar och

bestämmelser. Domstolen avvisade flera lagar som antogs av parlamentet under den tiden, men med den nye valde ordföranden Janós Németh, övergavs detta (Rohac 2023, s 176). Fidesz har även genom konstitutionen ändrat pensionsåldern för domare i Konstitutionsdomstolen, och domstolen är därav under starkt politiskt inflytande (Rohac 2023, s 173). Detta redovisas även i bild 2 där vi kan urskilja en tydlig nedgång i oberoende av domstolen.

5.3.3 Parlamentariskt kammarsystem.

Ett parlamentariskt kammarsystem i ett land fungerar som en kontrollmekanism för det demokratiska systemet. I ett land där det bara finns en kammare innebär det att ett parti kan få mer genomslag för sin politik, men även att den tröghet som ett tvåkammarsystem bidrar med, inte finns. Ungern använder sig av enkammarsystem, vilket innebär att Fidesz-KDNP-koalitionen styr parlamentet utan senatens påverkan. Tjeckien har tvåkammarsystem och proportionellt valsysteem, vilket anses leda till en långsammare politik där det regerande partiet inte får lika stort genomslag för politiken.

I Ungern har ändringar av konstitutionen kunnat genomföras utan att behöva röstas genom en andra gång. I Tjeckien däremot, dämpas denna minoritets-till-majoritets effekt då besluten behöver röstas igenom ytterligare en gång även vid parlamentarisk majoritet (Pérez-Linán 2020, s 94). Hade partiets supermajoritet representerats i bägge husen är det däremot möjligt att en grundlagsändring hade kunnat genomföras. Det är dock inte lika sannolikt i ett proportionellt system med en jämnare representation att ett parti erhåller en sådan majoritet. Incitamenten att rösta på mindre partier består i ett sådant system, och folket kan därav rösta på andra partier i syfte att omfördela representationen. På så sätt skapas fler förutsättningar för folket att påverka resultatet vilket gör systemet mer demokratiskt i det avseendet, och även motståndskraftigt mot populism.

6. Diskussion:

Baserat på vår MSSD-undersökning kan konstateras att den inverkan som populismen haft på de demokratiska systemen i länderna till stor del kan härledas till de olika valsystemen. I Ungerns fall fanns det en obalans i valsystemet som kunde utnyttjas för att centralisera makten. Den största svagheten i systemet som gav upphov till den minoritets-till majoritetseffekt som följde av Fidesz vinst, var deras mixed-method-valsystem. Ungerns valsystem möjliggjorde redan innan Fidesz kom till makten att ett parti uppnår parlamentarisk majoritet utan att erhålla motsvarande andel röster, och de kunde vidare utnyttja denna majoritet till att genomföra grundlagsändringar för att cementera sin makt.

Tjeckiens valsystem innehåller inte samma obalans som Ungerns system uppvisat. Tjeckien har ingen av de systemfunktioner som bidrar till den minoritets-till majoritetseffekt som populistiska partier kan ge upphov till vid intagandet av en maktposition. De har varken ett majoritets/mixed-method-valsystem, platsbonusar eller höga valtrösklar som ger upphov till denna effekt. Ett proportionellt valsystem och den konsensuspolitik som det medför försvårar signifikant att erhålla en parlamentarisk majoritet, vilket illustrerades i Tjeckien, då Babiš enbart lyckades åstadkomma en minoritetsregering. Med ett proportionellt valsystem skapas en maktbalans genom att fler partier konkurrerar med chans att uppnå den makt som motsvarar valsiffrorna. Det skapas således både incitament och möjligheter för att rösta på andra partier som alternativ för populistiska partier. Trots att det har funnits en önskan från Babiš att gå i Ungerns fotspår, har valsystemet lyckats bromsa denna utveckling genom att generera bristande parlamentarisk majoritet.

När det kommer till att Ungerns demokratiska system är mer sårbart för demokratisk backsliding kan ett antal förklaringsfaktorer identifieras. För det första ändrades deras grundlag efter kommunisttiden under inflytandet av det tidigare kommunistpartiet, som inte hade ett särskilt skydd av de demokratiska aspekterna i åtanke. För det andra har de ett enkammarsystem, vilket möjliggör makt utan vidare kontrollmekanismer då de uppnår parlamentarisk majoritet. Tjeckien har i kontrast byggt in flertalet säkerhetsfunktioner i det politiska systemet som en stabil grundlag där det proportionella valsystemet samt oberoende rättsväsende omfattas av grundlagsskyddet. Även tvåkammarsystemet, som är grundlagsskyddat, är en viktig del i upprätthållande av maktfördelningen. Ett tvåkammarsystem skapar en checks and balances-mekanism där makten fördelas mellan

överhus och underhus, vilket även är en orsak till att Tjeckien är mer motståndskraftigt mot minoritets-till majoritetseffekten. Detta har påvisats genom de förslag som ANO inte lyckats få igenom på grund av bristande stöd i senaten, där de inte besatt samma makt som i underhuset. Även om ANO hade lyckats med att åstadkomma en koalition som resulterade i majoritet i deputeradekammaren, hade de även behövt uppnå samma majoritet i senaten för att, likt Ungern, kunna genomföra grundlagsändringar utan oppositionens inflytande. Även upplösningen av parlamentet vid försök till orättfärdigt utnämmande av en expeditionsregering av Milos Zeman, redovisar att båda kamrar fungerar som kontrollinstanser för beslut som är av en mer radikal natur.

Definitionen av demokrati kan komma att påverka vårt resultat, då det finns olika definitioner av vad demokrati är som kan komma att ge något olika resultat. Problematiken uppstår i avseendet att trots att det finns fria medier i Tjeckien, är dessa under konstant press från populistiska partier. Tjeckien uppfyller alltså Dahls kriterium om tillgång till information som inte kontrolleras av regimen, men hade eventuellt inte gjort det med en annan demokratidefinition. Detta skulle eventuellt kunna göra vårt resultat en aning missvisande i vårt påstående att Tjeckien är mer motståndskraftigt mot demokratisk backsliding, då vi kan få andra resultat genom att exempelvis analysera mediaområdet, eller använda en annan demokratidefinition. Med tanke på att vi fokuserar på valsystem och huruvida det har skett demokratisk backsliding inom institutioner som rättsväsende, konstitution och maktindelning, anser vi inte att detta är avgörande för resultatet av uppsatsen.

Som tidigare nämnt råder det ingen konsensus om vad som orsakar demokratisk backsliding, och det finns således ingen enskild förklaring till fenomenet. Med valsystem som förklaringsmetod har vi belyst Duvergers psykologiska effekt där det i valsystem med majoritära inslag finns mer incitament att rösta på etablerade partier, och att det i proportionella system är svårare att uppnå en så stor majoritet. Detta konstateras vara en anledning till att Fidesz är mer framgångsrikt än ANO, och gör således Ungern mer sårbart för demokratisk backsliding genom minoritets-till-majoritetseffekten. Det finns dock andra förklaringsaspekter än de vi lyfter i uppsatsen som kan ha spelat in i att ett populistiskt parti uppnår en sådan maktposition. Det faktum att Ungern var mer drabbat av externa event, såsom flyktingkrisen, har utnyttjats av Orbán genom en populistisk retorik om ett externt "hot". Denna faktor kan vara av förklaringsvärde i framgången för det populistiska

Fidesz jämfört med ANO, och således varför Ungern är mer sårbart för populism och dess inflytande över politiken. Det kan dock fastställas att oproportionaliteten i Ungerns valsystem som påvisades av Gallagher-indexet definitivt indikerar en svaghet i valsystemet som möjliggör en oproportionerlig parlamentarisk majoritet i förhållande till andel röster, som kan utnyttjas av populistiska partier för att åstadkomma demokratisk backsliding.

Av denna uppsats har vi kunnat fastställa valsystemets roll i sårbarhet för demokratisk backsliding vid en populistisk regering. Det är tydligt att Ungerns politiska system innehåller en nyckelkomponent som ger upphov till den minoritets till majoritetseffekt som ger upphov till demokratisk backsliding: deras mixed-method-valsystem med majoritära inslag. Detta möjliggör en parlamentarisk majoritet, som i sin tur möjliggör grundlagsändringar, manipulation av valsystemet samt att underminera domstolarnas oberoende. I Tjeckien förhindras denna effekt av ett proportionellt valsystem som försvårar en parlamentarisk majoritet, och systemet innehåller även säkerhetsfunktioner som förhindrar oinskränkt makt vid en parlamentarisk majoritet.

7. Slutsats

Uppsatsens teoriprövande intentioner var att pröva teorin om att det finns ett samband mellan valsystem och sårbarhet för demokratisk backsliding. Resultatet indikerar att det finns en tydlig korrelation mellan valsystem och sårbarhet för populistiska influenser som i sin tur kan ge upphov till demokratisk backsliding. Ungerns mixed-method-system möjliggör en oproportionerlig parlamentarisk representation, som därmed möjliggör systemändringar som utnyttjas till fördel för det populistiska styret. I Tjeckien ger det proportionella valsystemet upphov till ett flerpartisystem och en större representation av ideologier och fler medborgares vilja, något som vi anser bidragit till en större motståndskraft mot populism. Den grundlagsskyddade proportionaliteten och de fria och rättvisa valen möjliggör politisk pluralism samt en hälsosam motpol mot populism och autokratiska partier. Därav kan konstateras att valsystemet är en betydande faktor i ett lands sårbarhet respektive motståndskraft mot demokratisk backsliding.

På grund av att demokratisk backsliding har åtskilliga förklaringsfaktorer, var våra teorikonsumerande ambitioner ämnade att inkludera andra förklaringsaspekter som

tillsammans med valsystem kan påverka utvecklingen i länderna. Vi har lyft starka grundlag, maktindelning, oberoende och konstitutionella domstolar som kan fungera som skyddsmekanismer av betydelse för motståndskraften mot demokratisk backsiding. Vi anser dock inte att dessa enskilt är direkt påverkande utan dessa ställs i relation till valsystemet. Demokratisk backsiding inom dessa institutioner kan ofta konstateras vara en *effekt* av en oproportionerlig parlamentarisk majoritet som möjliggörs av valsystem, och är således inte det mest avgörande i hur sårbart ett system är. I samvariation utgör de dock checks-and-balances som utgör ett starkt skydd mot demokratisk backsiding. Undersökningen är relevant då ökad politisk polarisering är ett växande fenomen i världen. Den ökade polariseringen i kombination med en ökad demokratisk backsiding, gör dessa faktorer relevanta att undersöka, och är således ett viktigt ämne för framtida forskning.

En begränsning med vår studie är att det är ett fåfallsstudie och hade med fördel kunnat inkludera även andra länder i en flerfallsstudie med kvantitativa metoder för att utöka generaliserbarheten. Kvalitativa studier med enbart en av de institutionella funktionerna vi diskuterade i fokus hade även kunnat utföras, där man sedan inkluderade utvecklingen i olika länder i en flerfallsanalys.

Vår undersökning avgränsades till institutioner som domstolsväsende, grundlag och valsystem, då dessa är under direkt statligt och konstitutionellt inflytande. I Tjeckien finns däremot brister i media-och informationssektorn, där indexet från V-dem och vår demokratidefinition inte tar dessa aspekter i beaktning fullt ut. Med andra definitioner av demokrati eller index, hade även denna faktor kunnat undersökas ytterligare i vilken inverkan media har på demokratisk backsiding. Detta då media och information är ett verktyg som utnyttjas flitigt av populisterna, och kan vara mer sårbart för antidemokratiskt inflytande som i Tjeckiens fall, då oligarker köpt upp en stor del av medierna i landet.

Slutligen kan konstateras att trots de systemskillnader och förutsättningar som skiljer länderna åt, är ett valsystem med majoritära inslag den största förklaringsfaktorn som gör ett land mer sårbart för demokratisk backsiding under populistiska partier. Detta då det medför mindre konkurrens och incitament att rösta på mindre partier, mindre maktfördelning och konsensuspolitik samt möjliggörande för absolut majoritet. Det är den absoluta majoriteten möjliggör sedan de systemförändringar som ger upphov till demokratisk backsiding.

8. Referenslista

Anckar, C. Denk, T. Karvonen, L & Von Schoultz., Å. (2019). *Komparativ politik: Institutioner och beteende*. 2 Upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Atradius (2018) *Country report Czech republic 2018*

<https://group.atradius.com/publications/country-report-cee-czech-republic-2018.html> Hämtad 2023-12-09

BBC (2023) *Czech Republic country profile*

<https://www.bbc.com/news/world-europe-17220018> Hämtad:2023-12-07

Boese, V.A. *et al.* (2022) ‘State of the world 2021: autocratization changing its nature?’, *Democratization*, 29(6), pp. 983–1013. doi:10.1080/13510347.2022.2069751. Hämtad 2023-12-07

Bermeo, N. (2016) ‘On Democratic Backsliding’, *Journal of Democracy*, 27(1), pp. 5–19. <https://doi.org/10.1353/jod.2016.0012> Hämtad 2023-12-04

Cambridge Dictionary (2023) Constitution

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/constitution> Hämtad 2023-12-26

Caramani, D (2020) *Party systems* I Caramani. D (red) *Comparative politics. 5 ed.* Oxford: Oxford University Press. 231-251.

CIA Factbook A (2023) The world factbook, Hungary

<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/hungary/#government> Hämtad 2023-12-13

CIA Factbook B (2023) The world factbook, Czechia

<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/czechia/> Hämtad 2023-12-13

Dahl, R, A., (2021/1998) *On Democracy*. New Haven, CT: Yale University Press.

Dostál, V. (2023) BTI Transformation Index *Central Europe: The Czech Republic Steers clear of Populist Tide, for Now*: <https://blog.bti-project.org/2023/03/21/4325/> Hämtad 2023-12-02

Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H, Towns, A, och Wängnerud, L (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.

European Union (2023) Hungary
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/hungary_en
Hämtad 2023-12-28

Freedom House B (2023) Freedom in the world 2023, Hungary
<https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2023> Hämtad 2023-12-12

Freedom House A (2023) Freedom in the world 2023, Czech Republic
<https://freedomhouse.org/country/czech-republic/freedom-world/2023> Hämtad 2023-12-12

Gallagher, M (2020) *Elections and Referendums* I Caramani, D (red) *Comparative politics*. 5 ed. Oxford: Oxford University Press. 178-192.

Grotz, F & Hubai, L (2010) "Hungary" i Dieter Nohlen – Philip Stöver (red.) *Elections in Europe: A Data Handbook*. Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. s. 873-947

Haggard, S. and Kaufman, R. (2021) *Backsliding: Democratic Regress in the Contemporary World*. Cambridge: Cambridge University Press (Elements in Political Economy). doi: 10.1017/9781108957809. Hämtad 2023-12-20

Hanley, S.Vachudova, M;A.(2018). *Understanding the illiberal turn:democratic backsliding in the Czech Republic*. East European Politics Vol 34 (3) s.276-296

DOI: 10.1080/21599165.2018.1493457 Hämtad 2023-12-13

Henault, E (2022) *Democratic Backsliding in Hungary*

<https://www.democratic-erosion.com/2022/10/17/democratic-backsliding-in-hungary/>

Hämtad 2023-12-03

Kreppel, A (2020) *Legislatures I Caramani. D (red) Comparative politics*. 5 ed. Oxford: Oxford University Press. 119-138

Lebeda, T, (2010) “Czech Republic” i Dieter Nohlen – Philip Stöver (red.) *Elections in Europe: A Data Handbook*. Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. s. 453-501

Lockwood, B. and Lockwood, M. (2022) ‘How Do Right-Wing Populist Parties Influence Climate and Renewable Energy Policies? Evidence from OECD Countries’, *Global Environmental Politics*, 22(3), pp. 12–37. doi:10.1162/glep_a_00659. Hämtad 2023-12-16

Maškarinec, P; Charvát, J.(2023) *Swiss Political Science Review*. Vol. 29 Issue 1, p37-57. 21p. DOI: 10.1111/spsr.12535. Hämtad 2023-12-14

Meyerrose, A.M. (2023) ‘Building strong executives and weak institutions: How European integration contributes to democratic backsliding’, *The Review of International Organizations*, pp. 1–37. doi:10.1007/s11558-023-09507-2. Hämtad 2023-12-15

Mudde, C, (2022) *Ytterhögern idag*. Lund: Studentlitteratur.

Nohlen, D, (2010) “Elections and electoral systems” i Dieter Nohlen – Philip Stöver (red.) *Elections in Europe: A Data Handbook*. Baden, Nomos Verlagsgesellschaft. s.69-125

Norris. P (2012) *Making democratic governance work, how regime shape prosperity, welfare and peace*. New York: Cambridge University Press.

North atlantic treaty organization (2023) Nato members countries
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm Hämtad 2023-12-28

Näsström, S, (2021) *Demokrati: en liten bok om en stor sak*. Lund: Historiska Media

Pérez-Linán. A (2020) *Democracies* I Caramani. D (red) *Comparative politics*. 5 ed.
Oxford, Oxford University Press. 86-102

Rohac, D. (2023) 'Transitions, populism, and democratic decline: evidence from Hungary and the Czech Republic', *European Politics & Society*, 24(2), pp. 169–187.
doi:10.1080/23745118.2021.1973213. Hämtad 2023-12-09

Schiering, G (2020) *The retreat of liberal democracy* London: Palgrave Macmillian Hämtad
2023-12-17

Stroschein, S. (2019) "Populism, Nationalism, and Party Politics," *Nationalities Papers*.
Cambridge University Press, 47(6), pp. 923–935. doi: 10.1017/nps.2019.91. Hämtad
2023-12-13

Sybera, A. 2023 *Czech Republic* Freedom House URL:
<https://freedomhouse.org/country/czech-republic/nations-transit/2023> Hämtad 2023-12-13

Szebeni. Z & Salojärvi. V (2022) "Authentically" Maintaining Populism in Hungary – Visual
Analysis of Prime Minister Viktor Orbán's Instagram, *Mass Communication and Society*,
25:6, 812-837, DOI: [10.1080/15205436.2022.2111265](https://doi.org/10.1080/15205436.2022.2111265) Hämtad 2023-12-16

Van der Meer, T; Rijpkema, B.(2022) *Militant democracy and the "minority to majority
effect": On the importance of electoral system design* *European Constitutional Law Review*.
Sep2022, Vol. 18 Issue 3, p 511-532. doi:10.1017/S157401962200027X Hämtad 2023-12-05

Varieties of Democracy. (2022). "V-Dem [Country-Year/Country-Date] Dataset v12"
Varieties of Democracy (V-Dem) Project. <https://doi.org/10.23696/vdemds22>. Hämtad
2023-12-18